

Streekgenoten in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie

Johan Deckers

*Adieu, mijn wijf en kinderen al,
Ik ga om een goede buit te halen;
Als ik weer bij u kom, dan zal
Ik alleman met goud betalen¹.*

De Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) ontstond in 1602 door een door de overheid gedwongen samenvoeging van de zes kamers Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Delft, Rotterdam en Middelburg. Deze kamers behielden een grote mate van onafhankelijkheid; daarboven zetelden de Heren XVII, de afgevaardigde bewindhebbers van de zes vestigingen. In enkele decennia groeide de VOC uit tot de eerste multinational, die handel dreef van Kaap de Goede Hoop, Arabië en Perzië, via Ceylon, India, Sumatra en de Molukken, tot Taiwan, Japan en Kanton. Aanvankelijk richtte ze zich op de handel in peper en fijne specerijen (nootmuskaat, kruidnagel en kaneel), maar al snel kwamen daar andere producten bij: katoen, zijde, thee, koffie, suiker ...

De overzeese handel bezorgde de Republiek der Verenigde Nederlanden haar Gouden Eeuw, maar ook goud verliest ooit haar glans. Naar het einde van de 18^e eeuw toe liep de handel door allerlei redenen terug (concurrerende Aziatische compagnies, slecht beheer, hoge kosten bij dalende winstmarges...) en in 1799 werd de VOC opgeheven.

Gedurende deze twee eeuwen zond de VOC 4700 schepen uit met 973 000 opvarenden. Hiervan keerden er 366 900 terug². Naarmate de VOC succesvoller werd, groeide ook de nood aan personeel. De Republiek kon niet meer voldoen aan de stijgende vraag aan vooral lager personeel, zeelieden en soldaten, zodat men ook in het buitenland ging rekruteren; met uitzondering van de landen met een concurrerende Oost-Indische Compagnie (Engeland en Frankrijk). De grootste groepen kwamen uit de Duitse gebieden en Scandinavië, op de derde plaats uit Vlaanderen en Brabant.

Exacte cijfers over het aantal Zuidelijke Nederlanders zijn er niet bekend. Tussen 1661 en 1710 zouden er 7117 Zuid-Nederlanders in dienst zijn getreden van de VOC. Het aantal repatrianten bedroeg één derde, het aantal gekende overlijdens bijna de helft³.

Tussen 1700 en 1760 werden, wat het huidige België betreft, 12.498 opvarenden geteld, waaronder 6462 Vlamingen. In die periode leverden de Zuidelijke

---

¹ Kalis lied zeemanslied uit 17e eeuw (kalis: schooier, arme drommel, haveloze persoon, stumper)

² F. S. GAASTRA *De geschiedenis van de VOC (1991)* Dit zijn geen absolute cijfers, sommigen deden meer dan 1 reis.

³ R. VERDOODT *Zuidnederlanders in dienst van de VOC (1661-1710) 2 vol. (1977)* onuitg. Licentiaatsthesis RUG

Nederlanden tussen 10 en 20% van de totale bemanning. Uit de Zuidelijke Nederlanden kwamen vooral de lagere bemanningsleden: matrozen en soldaten, in een gemiddelde verhouding van 40/60⁴.

In de tweede helft van de achttiende eeuw zeilden er 8263 Zuid-Nederlandse dienaren uit, hierbij werd geen rekening gehouden met de cijfers van de kamer Amsterdam⁵.

De Zwinstreek en de VOC

Om evidente geografische redenen kozen de meeste werkzoekenden uit onze streken vooral voor de Kamer Zeeland, in ons bescheiden onderzoek was dat zelfs 100%.

Waarom bleven deze jongemannen niet rond de poldertorens en kozen ze voor een onzekere toekomst bij de VOC? Waren ze werkloos? Lieten ze thuis niets of niemand meer achter, behalve misschien eventuele schulden of een gevangenisstraf? Werden ze aangetrokken door “fantastische” verhalen over grote rijkdom? Was het zucht naar avontuur? Was het omdat ze “door quaat fortuyn of door eenig ongeval, in armoed zijn vervallen”? We zullen het waarschijnlijk nooit achterhalen. Zeker is dat ze door een job bij de VOC te aanvaarden weliswaar een lager loon hadden dan aan land, maar er was werkzekerheid voor meerdere jaren. Ze werden ook voorzien van kost en inwoon en konden een bescheiden bedrag bijeen sparen; als ze tenminste het geluk hadden het avontuur te overleven. Met sterftcijfers die konden oplopen tot 60% was dit niet vanzelfsprekend.

Om het overzichtelijk te houden beperkten we ons voor dit artikel tot de 57 Vlaamse jongemannen uit de polderdorpjes in de Zwinstreek: Lissewege, Ramskapelle, Knokke, Heist, Westkapelle, Hoeke en Lapscheure (zie bijlage). Merkwaardig genoeg vonden we niemand terug uit Dudzele. Ter vergelijking: uit Sluis in Vlaanderen vertrokken gedurende die twee eeuwen 407 jonge mannen richting Zeeland, uit Brugge 2379.

De voornaamste bronnen voor onderzoek naar de bemanning van de schepen van de VOC zijn de scheepssoldijboeken die bewaard worden in het Nationaal Archief in den Haag. Vrijwel alle scheepssoldijboeken uit de achttiende eeuw en heel wat uit de zeventiende eeuw zijn bewaard gebleven. Deze vormen de basis van de personeelsadministratie en zijn online te raadplegen⁶. Per reis werden daarin van alle werknemers de personalia, onkosten en salarisgegevens vermeld. Daar vinden we ook terug of er een schuldbrief en/of maandbrief werd opgemaakt (zie verder). De rekening sloot af met de uitbetaling bij het einde van het dienstverband, hetzij bij ontslag hetzij bij overlijden.

Indien het Nationaal Archief in de Haag niet beschikte over een scheepssoldijboek (bv. door schipbreuk) werden de gegevens uit het

---

⁴ V. DELAHAYE, F. DEMEULENAERE, E. KUSTERS, A. VAN EESSEN, J. VERFAILLIE en T. VLAEMINCK *De Vlaeminck en De Zeeuw; 30.000 mensen overzee* in J. PARMENTIER (onder redactie van) *Uitgevaren voor de Kamer Zeeland (2006)*

⁵ M. VAN DURME *Zuid-Nederlanders in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie: tweede helft van de achttiende eeuw* (2008) onuitg. Licentiaatsthesis UG online

⁶ <http://www.gahetna.nl/collectie/index/nt00444/q/zoekterm/voc/q/comments/1>

verzoekboek ingevoerd in de database. In de verzoekboeken staan enkel de namen, herkomst en soms de functie van de opvarenden die een maandbrief en/of schuldbrief hadden getekend. Deze verzoekboeken werden bij aanmonstering gemaakt en wat er nadien gebeurde, staat in tegenstelling met de scheepssoldijboeken, niet vermeld.

Het vraagt enige creativiteit om de namen van de streekgenoten te achterhalen. Niet alleen vinden we verschillende spellingen van dezelfde gemeentenaam terug (zie bijlage); daarnaast zijn er ook verschillende gemeenten met dezelfde naam. Denken we maar aan Oostkerke (bij Damme of bij Diksmuide), Ramskapelle (bij Heist of bij Nieuwpoort) en Westkapelle (bij Knokke en in Zeeuws-Vlaanderen). Voor deze laatste was er wel onderscheid door de vermelding "Westkapelle in Vlaanderen".

Persoonsnamen werden meestal fonetisch genoteerd, wat het opzoeken in parochieboeken en Tafels⁷ er niet altijd gemakkelijk op maakte. Aangezien de meesten ongeletterd waren, konden ze het zelf niet controleren. Niet alle namen konden dan ook effectief gelinkt worden aan een bepaalde gemeente. De vermelding van een gemeentenaam in de scheepssoldijboeken duidde immers op de plaats van herkomst, en die was niet altijd gelijk aan de plaats van geboorte.

In de tabel in bijlage vindt u alle beknopte gegevens over de personen die we met quasi zekerheid konden linken aan de bovengenoemde gemeenten. We gebruikten de namen zoals die vermeld staan in de scheepssoldijboeken; in het artikel zelf vindt u tussen haakjes de namen zoals die terug te vinden zijn in de parochieboeken of Tafels. De datum tussen haakjes is de doopdatum, meestal de dag na de geboorte.

Jammer genoeg beschikken we van een aantal streekgenoten enkel maar over beperkte gegevens; soms een doopdatum, en verder de naam van het schip, de datum van vertrek en van aankomst. Van een aantal is er wat meer informatie bekend, en konden we iets gedetailleerder in hun leven doordringen. Hun verhaal leest u hieronder, uitgesplitst volgens de gemeente van herkomst.

HEIST

De matroos Laurens de Ganck⁸, zoon van Antonius en Helena Bogaerts (3 juli 1694), vertrok op 13 januari 1723 van de rede van Rammekens met de *'t Vaderland Getrouw* naar Batavia. De rede bij Fort Rammekens, een versterking langs de Westerschelde nabij Vlissingen, was de plaats waar de grote VOC-schepen lagen te wachten om uit te varen en waar de schepen uit Indië aankwamen. Op de rede werden de schepen klaar gemaakt voor de reis. Nadat ballast, voedsel en lading werden aan boord genomen, kwam ook de bemanning aan boord. Daarna moest men soms dagen of zelfs wekenlang wachten tot een gunstige oostenwind opstak. Bij zijn aankomst in Batavia op 27 augustus 1723 werd de Ganck in het hospitaal opgenomen. Vandaar maakte hij de terugreis met

---

⁷ RAB Tafels van de diverse parochies, en <http://search.arch.be/>

⁸ DEN HAAG Nationaal Archief, Verenigde Oostindische Compagnie (VOC), nummer toegang 1.04.02, inventarisnummer 12822 folio103 Verkort: NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12822 folio 103

de *Haaksburg*, maar aan de Kaap de Goede Hoop werd hij opnieuw in het hospitaal opgenomen. Op 27 maart keerde hij terug naar Batavia met de *Steenhoven*. Daar vertrok hij nogmaals op 1 december 1729 en bereikte aan boord van de *Zoetelingskerke* uiteindelijk de rede van Rammekens op 27 juli 1730. Of hij in Zeeland gebleven is, of teruggekeerd naar zijn thuisstreek, is niet bekend.

Hoeke

Elias Franciscus de Boek⁹ (Debouck), zoon van Adrianus en Catharina NN werd in de H. Jacobus de Meerdere kerk te Hoeke gedoopt op 25 maart 1731, de dag na zijn geboorte. Hij vertrok als soldaat voor de Kamer Zeeland op 16 augustus 1748 met de *Geldermalsen*

Intschip Geldermalsen		
Elias Franciscus de Boek van hoeke Soldaat Nutsmarkt		
16 Aug	2 Ecomst	200
16 Aug	1/2 p. bijt.	4 5
16 Aug	1/2 p. bijt.	4 10
16 Aug	1/2 p. bijt.	3 12
16 Aug	1/2 p. bijt.	2 8
16 Aug	1/2 p. bijt.	2 2
16 Aug	1/2 p. bijt.	4 4
16 Aug	1/2 p. bijt.	2

Figuur 1: Creditzijde Scheepssoldijboek Geldermalsen Elias

naar Batavia. Op de creditzijde van zijn inschrijving in het scheepssoldijboek (zie *Figuur 1*) vinden we zijn schulden terug die hij deed voor zijn vertrek. Hij kreeg vooraf twee maanden loon, kocht op krediet ook zijn persoonlijke uitrusting: een kist, een bolkvanger (kledingstuk dat zeelui bij regenachtig weer droegen, mogelijk een ruwe pij van geteerd zeildoek), een deken en bultzak (matras), een hangmat, één paar wollen kousen, twee hemden en één paar schoenen. Verder had hij nog een schuldbrief van 150 gulden bij A. Coster. Een schuldbrief was een schuldbekentenis aan toonder, vaak verleend aan de zgn. volkshouders, die VOC-personeel ronselden. Op de debetzijde lezen we wanneer hij het schip verliet: *30 maart 1749 ... dat ten reede batavia de boeken sluytenen aen land gaat ...* Hij overleed er twee jaar later op 4 september 1751.

De *Bo(d)tland* zeilde op 19 augustus 1779 van de rede van Rammekens voor de kamer Zeeland naar Batavia. Aan boord bevonden zich onder de 255-koppige bemanning de soldaat Gulielmus de Sijne¹⁰ uit Hoeke en de matroos Jacob Barremaker uit Lissewege (zie daar). De Sijne ging in Batavia van boord op 26 april 1780 en stierf er na amper twee maanden op 15 juni.

⁹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13141 folio 219

¹⁰ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13235 folio 185

Knokke

Een merkwaardig verhaal uit Knokke, en wel om meerdere redenen. Jan Verbeecke¹¹ (Joannes Verbeke) (24 01 1644) uit *Knoeke* was de derde van negen kinderen van Abraham en zijn eerste vrouw Cornelia Reyniers. Hij voer als adelborst (aspirant zeeofficier) op 13 april 1675 uit met de *Prins Willem Hendrik*. Hoogstwaarschijnlijk was hij dus geletterd en min of meer bemiddeld, want er werd geen schuldbrief opgemaakt. Ook merkwaardig is het feit dat hij een maandbrief had opgesteld op naam van Anderies Janneke. Met een maandbrief kon een personeelslid van de VOC tot drie maandlonen per jaar laten uitbetalen aan echtgenote, kinderen of één van de ouders. Een Joanna Andries kreeg in Knokke tussen 1670 en 1678 vier kinderen met Joannes Deridder/Derudder. Op 6 december 1687 huwde ze te Knokke met Joannes Bauwens. Joanna Andries overleed er op 10 februari 1700. Wat was de reden dat Jan Verbeecke haar met een maandbrief bedacht?

Wat er verder met Verbeke gebeurde is onbekend. Enkele dagen na het vertrek voer het schip de haven van Plymouth binnen wegens continue tegenwinden en een gebroken mast. Pas vijf maanden later, op 14 september verliet de *Prins Willem Hendrik* de haven van Plymouth. Gedurende die tijd ontscheepten of deserteerden 102 bemanningsleden, 55 soldaten en 5 passagiers. 88 nieuwe zeelui monsterden aan¹². Bleef Jan hier achter, stapte hij aan de Kaap de Goede Hoop, waar elk schip enkele weken aanlegde om verversingen in te slaan, van boord; stierf hij onderweg, of stapte hij op 10 mei 1676 in Batavia van boord?

Pieter de Neve¹³ (Petrus Deneve) (26 december 1738) zeilde op 4 augustus 1765 uit met de *Vrijburg* naar Batavia. Aan Kaap de Goede Hoop bleef hij achter: *dat aan de caap de goede hoop in't hospitaal verblijft*. Op 24 augustus 1766 kon hij de reis verder zetten met de *Vrouwe Cornelia Hildegarde* en bereikte de eindbestemming op 3 december 1766. Hij overleed er het volgende jaar op 18 maart.

Lapscheure

Johannes Antieres¹⁴ (Joannes Anthierens), gedoopt op schrikkelidag 29 februari 1748 in Lapscheure, was het vijfde en laatste kind van Petrus en Colomba Dejaegere. Op 11-jarige leeftijd was hij nog het enige overblijvende kind. Ook hij koos voor het avontuur en scheepte op 15 november 1772 als matroos in op de *Bleiswijk* met bestemming Batavia. Aan boord waren ook zijn streekgenoten Bernard Radde uit Damme en Roeland Onderbeek uit Moerkerke, die bij dezelfde volkshouder hadden verbleven. Na tussenstops in Rochefort en aan de Kaap Goede Hoop, zette de *Bleiswijk* koers naar Batavia. Antieres zou de eindbestemming niet bereiken, want hij overleed op 23 december 1773 op zee. Bij een overlijden op zee kreeg de zeeman een zeemansgraf. Zijn lijk werd in zijn met stenen of schroot verzwaarde bultzak genaaid, en nog dezelfde dag na een korte ceremonie aan stuurboordzijde overboord gezet. Kort na de begrafenis

---

¹¹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12228 *niet online!*

¹² *Dutch-Asiatic Shipping vol II* 1291.3

¹³ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13147 *folio 151*

¹⁴ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13196 *folio 310*

werd een inventaris van zijn plunje opgemaakt, en bij afwezigheid van een testament, werden zijn spullen voor de mast verkocht. De opbrengst werd aan de erfgenamen uitgekeerd¹⁵.

Ook zijn streekgenoten Radde, die al een verblijf van 15 jaar in de Oost achter de rug had (zie Johannes Bijl uit Westkapelle), en Onderbeek stierven op zee.

Bernardus Blanckart¹⁶ (Blanckaert) (12 november 1760) uit Lapdshaar (Lapscheure) is een typisch voorbeeld van een (Vlaams) bemanningslid van de VOC. Hij had geen broers of zussen, en op 29 jaar was hij wees. Er was niets dat hem weerhield in zijn geboortedorp, en dus koos hij voor het avontuur. Op 12 juli 1792 scheepte hij als jongmatroos voor de Kamer Zeeland in op de *Sint Laurens*. De laatste vermelding in het scheepssoldijboek dateert van op 21 januari 1794.

Lissewege

Waar de meeste streekgenoten uitzielden naar Batavia, reisden enkele jonge Lissewegenaars naar andere handelsposten van de VOC. Lourens Janse¹⁷ eindigde in Japan, Johannes Louverne¹⁸ overleed op de Banda-eilanden en Jan Palet¹⁹ stierf in Colombo (Ceylon).

Pieter de Laver²⁰ (Petrus De Lauwere)(1 februari 1691) vertrok op 3 maart 1722 van de rede van Rammekens op de *Rotterdam*. Aan boord bevond zich ook zijn dorpsgenoot en soldaat Laurens Vinne²¹. Het schip verging op 16 juni 1722 in de Tafelbaai voor Kaap de Goede Hoop.

Jacob Barremaker²² (Barremaeckers) (1744) was de oudste van tien kinderen in het gezin van Daniël en Petronilla Semein. Hij vertrok samen met Gulielmus de Sijne uit Hoeke (zie daar) op 19 augustus 1779 met de *Bod(t)land* naar Batavia. In tegenstelling tot de Sijne kon hij wel terugkeren. Vertrokken op 1 november 1780 uit Batavia op de *Vreeburgh*, met aan boord ook 16 passagiers, waaronder 3 slaven, week het schip wegens de vierde Engelse oorlog (1780-1784) uit naar Cadiz, waar het 19 maanden bleef. Vandaar ging het naar Toulon en uiteindelijk werd zijn rekening afgesloten: ... *de Vreeburgh 9 mei 1783 over Toulon voor de Camer Delft arriveert* .... Of hij uiteindelijk terug in zijn geboortestreek bereikte, is niet bekend.

Samen met Pieter Johannes Outerlo uit Westkapelle (zie daar) vertrokken de Lisseweegse soldaten Pieter Johannes Luijks²³ (Petrus Luycks) en Guillihlmus Josephus Odrij²⁴ op 13 maart 1778 aan boord van de *Hof ter Linden* naar Batavia.

---

¹⁵ Herman Ketting *Leven, werk & rebellie aan boord van Oost-Indiëvaarders (1595-1650)* (2005)

¹⁶ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13299 folio 238

¹⁷ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12702 folio 219

¹⁸ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13063 folio 243

¹⁹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12796 folio 226

²⁰ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12252 p. 306

²¹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12252 p. 330

²² NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13235 folio 101

²³ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13226 folio 279

²⁴ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13226 folio 205

Luijks zou de eindbestemming nooit bereiken; hij overleed aan Kaap de Goede Hoop op 15 juli 1779. Odrij overleed op zee op 2 september 1779.

Op een bemanning van 237 zeelieden waren er aan boord van de *Hof ter Linden* 22 Fransen, 46 Zuidelijke Nederlanders (Frans- en Nederlandstalig), 44 Duitstaligen, 1 Spanjaard en vier Scandinaviërs. De VOC-schepen waren dan ook een drijvende smeltkroes aan kleuren, klanken en nationaliteiten, met alle mogelijke verwarringen en conflicten als gevolg.

Oostkerke

Jan van Loo²⁵ (Joannes Vanloo) (25 mei 1696) uit *Oostkerck bij sluijs* voer op 16 april 1720 als jongmatroos (hoogloper) uit met de *Raadhuis van Middelburg* en werd aan de Kaap in het hospitaal opgenomen. Daar stapte hij op 26 juni 1721 op de *Heinekenszand*²⁶ richting Batavia, waar hij op 13 december 1722 overleed. Batavia, het huidige Jakarta, ligt aan de noordkust van Java en was het hoofdkwartier van de VOC in Azië. Het werd wel eens het kerkhof van de Europeanen genoemd. Batavia bestond uit een lager en ongezond deel, een moerassige omgeving doorsneden met kanalen en rivieren (een broedplaats voor de malariamug) en een iets hoger gelegen en droger deel. Het laagste personeel verbleef in het vochtigste deel; tussen 1733 en 1795 overleden zo'n 17 000 VOC-personeelsleden aan malaria²⁷.

Bernardus Carolus Drere²⁸ (Dereve), gedoopt op 20 augustus 1743 in Oostkerke, had op vijfjarige leeftijd al zijn vader Carolus (+21/11/1747) en zijn enige en twee jaar jongere zusje Joanna (+19/9/1745) begraven. Het is niet duidelijk wanneer zijn moeder Isabelle Vincke overleed. Hij koos voor het onbekende en verliet als matroos met de *Vlissingen* de rede van Fort Rammekens op 23 februari 1770. Tijdens een oponthoud van drie weken aan Kaap de Goede Hoop verbleef hij 15 dagen in het plaatselijke hospitaal. De Kaap was geen handelspost, maar een plaats waar men vers voedsel en water kon inslaan. Blijkbaar was Drere voldoende hersteld, want bij het vertrek op 21 juni van de *Vlissingen* was hij aan boord en bereikte Batavia op 5 september 1770. Daar vertrok hij al terug op 6 november met de *Huis ter Meyen*. Helaas overleed hij al kort daarna op Kerstdag 1770.

Mogelijk zijn Urbanus Pasette en Urbanus/Herbanus Perset dezelfde persoon. Pasette²⁹ vertrok op 3 mei 1693 met de *Karthago* naar Batavia. Dan is er een tijdssprong van bijna 14 jaar tot 28 januari 1717 als Herbanus Perset³⁰ als matroos uitvaart naar Batavia met de *Meijenburg*. Op 4 juli 1723 komt hij met de *Prattenburg* aan op Texel. Twee maanden later, op 27 september 1723 vertrekt Urbanus Perset³¹ al terug voor de kamer Zeeland op de *Doornik*, doch onderweg naar Batavia overlijdt hij op 1 maart 1724.

---

²⁵ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12803 folio 72

²⁶ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12812 folio 342

²⁷ P. H. van der Brug *Malaria en malaise De VOC in Batavia in de achttiende eeuw (1994)*

²⁸ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13177 folio 23

²⁹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12236 ?

³⁰ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12779 folio 235

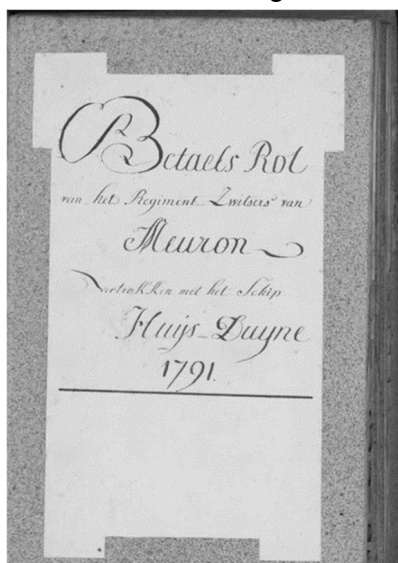
³¹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12834 folio 75

Ramskapelle

In de database van het Nationaal Archief in den Haag vinden we twee identieke namen terug die niet voor één en dezelfde persoon gelden. Van de eerste Pieter Eeckaert beschikken we enkel over de beperkte gegevens uit het verzoekboek. Hij vertrok op 2 februari 1690 als soldaat met de *Westhoven*.

De tweede Pieter Eeckaert werd op 16 februari 1690 in de parochiekerk van Ramskapelle bij Knokke gedoopt als zoon van Guilielmus en Catharina Gheldolf. Deze waren gehuwd op 2 december 1688. Twee jaar later, op 4 april 1692 werd er nog een dochtertje Antonia geboren. Kort daarop verhuisde het gezin naar Dudzele, waar het noodlot keihard toesloeg. In 1694, op amper één maand tijd werden zowel Catharina (+18 maart), met een plechtige dienst (*sepulta cum sacro*), als dochtertje Antonia (+15 april) ten grave gedragen. Op 8 juni 1710 vertrok Petrus Eeckaert³² als soldaat voor de kamer Zeeland naar de Oost op de *Westhoven*. Na een verblijf van anderhalve maand aan Kaap de Goede Hoop vertrok de *Westhoven* om op 24 maart 1711 aan te leggen aan de rede van Batavia. Uit het scheepssoldijboek blijkt echter dat Pieter Eeckaert *per ordonantie aan Cabo de goede hoop* bleef. Waarschijnlijk deed hij dienst in het plaatselijke fort. Op 20 mei 1712 verliet hij als soldaat de Kaap aan boord van de *Korssloot*³³, een schip van de kamer Enkhuizen. Twee maanden later, op 28 juli stapte hij van boord in Batavia. Hij overleed er op 23 november 1713, amper 23 jaar oud.

Pieter Eeckaert was ingeschreven als soldaat. Samen met de matrozen waren de soldaten de laagste categorie van het scheepsvolk met een maandloon van 9 gulden. Enkel de hooglopers, ongeoefende matrozen die de (vol) matrozen moesten helpen, verdienden nog minder, 7 gulden per maand³⁴.

Figuur 2: Betaalrol Huijs (ter) Duyne Philipp de Vlieger

Vele jaren later verliet ook Philipp de Vlieger³⁵ (Philippus Joannes Devlieger) (27 maart 1768) het polderdorpje Ramskapelle. Hij was de jongste van vijf kinderen in het gezin van Philippus Jacobus en Elisabetha Vannieuwenhuysse. Drie van de kinderen stierven al op jonge leeftijd. Op 8 augustus 1791 verliet hij op de *Huisduinen* de rede van Fort Rammekens met bestemming Batavia. In het laatste kwart van de 18e eeuw kon de VOC onvoldoende soldaten werven. Daarom werden in het buitenland hele regimenten gecontracteerd; de soldij werd uitbetaald aan de leiding die de betaling aan de militairen regelde. Zo was de Vlieger actief als soldaat in het Zwitserse 'regiment de Meuron'³⁶.

³² NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12736 folio 238

³³ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 14666 folio 172 Hier wordt hij vermeld als Pieter Eekart uit Ramstcapelle

³⁴ <https://www.vocsite.nl/geschiedenis/functies.html>

³⁵ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12331A niet online

³⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Regiment_de_Meuron

Waarschijnlijk ging hij aan Kaap de Goede Hoop, waar het regiment diende, van boord, tenzij hij op de heenreis al overleed.

Westkapelle

Johannes Bijl³⁷ (Joannes Jacobus Bil) werd op 13 juli 1738 gedoopt als tweede oudste in het gezin van de *aerbeyder* Danneel Bil en de huisvrouw Theresia Gheyle³⁸. Johannes vertrok op 8 maart 1757 als matroos met de *Thoornvlied* (*Torenvliet*) naar Ceylon. Onder de 309-koppige bemanning bevonden zich ook vijf Bruggelingen en de soldaat Bernard Rade uit Damme. Nog geen twee maanden later, op 3 mei overleed Bijl op zee *zonder testament te maken ofte goederen naartelaten*. Hij had nog een schuld van 106,17 gulden openstaan. Rade had meer geluk en kwam op 5 augustus 1772 met de *Borssele* terug aan in Zeeland. Een jaar later ontmoette hij op de *Bleiswijk* dan Johannes Antieres uit Lapscheure (zie daar).

Guiljame (Guilielmus) Tavernier³⁹ (10 maart 1707)uit *Westcappel bij Brugge*, zoon van Joannes en Adriana Vanden Abeele was één van de weinigen uit onze streek die niet met een schip richting Batavia vertrok. Op 11 mei 1731 zeilde hij als soldaat aan boord van de *Maria Adriana* naar Ceylon. Het schip legde er op 10 februari 1732 aan: ... *dat god Lof ten reede Colombo arriveert ... en aan land gaat*. Tavernier overleed er op 12 september 1746.

Ook Johannes de Smit⁴⁰ (Joannes De Smidt) (28 september 1737) zeilde enkele jaren later naar Colombo (Ceylon). Hij scheepte in als hoogloper op de *Baarzande* met bestemming Batavia op 8 maart 1757. Toen het schip na een maand verblijf aan de Kaap op 15 augustus vertrok, bleef hij achter: *dat aan Cabo ten hospitale blijft*. Pas een jaar later, op 20 september 1758 reisde hij met de *Buitenzorg* verder naar Colombo. Hij overleed er op 11 maart 1760.

Van de vijf kinderen die geboren werden in het gezin van Franciscus Cattaert (afkomstig uit Diksmuide) en (Anna) Maria Craijnest/Craeynest (geboren in Koolkerke) tussen 1761 en 1769 stierven er twee kort na de geboorte; verder nog een dochtertje op 1-jarige leeftijd, een andere dochter op 6-jarige leeftijd. Enkel de derde in rij, Ludovicus Leonardus (15-09-1764) bleef in leven. Zijn vader stierf vier jaar na zijn geboorte. Zijn moeder hertrouwde op 8 april 1777 met Daniel Barrmaecker. Is dit de vader van Jacob Barremaker uit Lissewege die ook in dienst trad van de VOC?

Louis Cattaert⁴¹ verliet alleszins op 35-jarige leeftijd zijn geboortedorp Westkapelle om als (roer)slotenmaker⁴² aan te monstereen op de *Alblasserdam*. Het schip dat voor de rede van Rammekens te wachten lag op een gunstige wind,

---

³⁷ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13088 folio 77

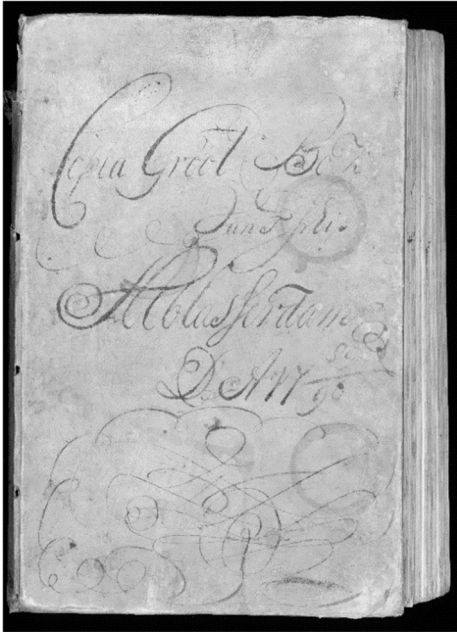
³⁸ Volkstelling 1748 Westkapelle

³⁹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 12896 folio 149

⁴⁰ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 6365 folio 450

⁴¹ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13277 folio 261

⁴² een fijnsmid die het slot d.w.z. de afvuurinrichting van een handvuurwapen (roer, musket) maakt, ook wel slotenmaker

Figuur 3 Kaft van het
scheepslogboek van de
Alblasserdam

koos op 24 oktober 1789 het zeegat naar China. Na een verblijf van drie weken aan de kaap in februari 1790 bereikte het op 18 mei 1790 de haven van Batavia. Cattaert stierf er in het hospitaal op 4 september 1794.

Van Pieter Johannes Outerlo⁴³ vinden we geen sporen terug in de parochieboeken of tafels. Toch staat hij in het scheepssoldijboek geregistreerd als afkomstig uit *Westcappelle in vlanderen*. Hij vertrok als hoogloper op de *Hof ter Linden* op 13 maart 1778. Het schip bereikte Batavia op 16 oktober 1778, waar hij enkele maanden later, op 17 januari 1779 overleed. Aan boord van de *Hof ter Linden* bevonden zich verder ook 7 Bruggelingen en de Lissewegenaar Pieter Johannes Luijks (zie daar).

Het valt op dat streekgenoten heel dikwijls bij dezelfde volkshouder terecht kwamen.

Volkshouders of ronselaars voorzagen de VOC van een groot deel van het lager personeel. Ze ontfermden zich over de werkzoekenden, zorgden voor kost en inwoon en brachten ze later in contact met de bewindhebbers, wanneer men op zoek was naar nieuw personeel voor de vloten. Wanneer één van de werkzoekenden in dienst werd genomen, liet deze op het soldijkantoor een schuldbekentenis registreren en met een zogenaamde transportceel werd de volkshouder betaald. Deze schuldbekentenis had meestal een waarde van 150 gulden. Elke keer dat er bij de Compagnie bericht binnen kwam dat de zeeman een deel van zijn dienst had afgewerkt, kon de volkshouder een deel van de schuld innen.

In het geval van Outerlo verbleef hij samen met de Bruggelingen en Luijks bij volkshouder L. du mas. Een andere naam die regelmatig voorkwam was A. Coster.

Was er sprake van een georganiseerd vertrek, kwamen ronselaars tot in Vlaanderen, waren er afspraken om samen naar Zeeuws-Vlaanderen te trekken? Of circuleerden de namen van volkshouder rond in de gemeenten in Vlaanderen? Waren er afspraken onder streekgenoten om bij dezelfde volkshouder te logeren? Volgens het Zeeuws Archief te Middelburg werd hier nog geen onderzoek naar gedaan.

Bijlage

Overzicht van de streekgenoten die in de 17^e en 18^e eeuw met de VOC vertrokken. Dit is een volledig overzicht van alle streekgenoten die we met redelijke zekerheid kunnen verbinden met de bovengenoemde gemeenten uit de Zwinstreek. Namen met een * vonden we niet terug in de Tafels of parochieboeken.

---

⁴³ NL-HaNA, VOC, 1.04.02, inv.nr. 13226 folio 161

NAAM	VOORNAAM	AFKOMST	SCHIP	DATUM IN DIENST	DATUM UIT DIENST	FUNCTIE	REDEN UIT DIENST
de Ganck	Laurens	Heijst	t Vaderland Getrouw	13 01 1723	27 07 1730	Matroos	Gerepatr.met de Zoetelingskerke
de Boek	Elias Franciscus	Hoeke	Geldermaken	16 08 1748	04 09 1751	Soldaat	Laatste vermelding Batavia
debreenn *	Niclaes	Houcke	Cartago	05 03 1693	?	Soldaat	?
de sijne *	Gulielmus	Hoeke	Bodtland	19 08 1779	15 06 1780	Soldaat	Overleden Batavia
van den Dorpe *	Guiljaem	Hoেকে	Land van Schouwen	17 09 1677	?	Adelborst	?
Verlake	Pieter	Hoেকে	Vosmaar	26 04 1696	?	Soldaat	?
de Neve	Pieter	Knocke	Vrijburg	04 08 1765	18 03 1767	Jongmatroos	Aan Kaap op Vrouwe Cornelia Hildegonde/ Overleden Batavia
Delva *	Joris	Knocke	Eenhoorn	03 05 1698	?	Matroos	?
Koopman *	Pieter Lodewijkus	Knokken	Ritthem	25 09 1766	17 02 1767	Soldaat	Overleden Kaap de Goede Hoop
Verbeecke *	Jan	Knoeke	Prins Willem Hendrik	13 04 1675	?	Adelborst	?
Vol *	Francois	Knocke	Duinenburg	22 04 1772	18 05 1774	Soldaat	Overleden Kaap de Goede Hoop
Anieres	Johannes	Lapschere	Bleiswijk	28 10 1773	23 12 1773	Matroos	Overleden op Bleiswijk
Blanckart	Bernardus	Lapdshaar	Sint Laurens	12 07 1792	21 01 1794	Jongmatroos	Laatste vermelding Batavia
Dobbelaar	Johannes	Lapschuure	Zaamslag	25 07 1747	24 01 1748	Hooglopper	Overleden Kaap de Goede Hoop
Farras *	Jan	Lapschuur	Unie	31 01 1711	07 08 1719	Soldaat	Gerepatr. met Schellenberg
Mijfroof *	Steeven	Lapscheunen	Purmerlust	04 11 1719	25 08 1725	Soldaat	Gerepatr. met Huis De Vlotter
Ratthe *	Pieter	Lapschuure	Nieuw Rhoon	15 11 1765	09 12 1765	Hooglopper	Overleden Nieuw Rhoon
Vermes *	Cornelis	Lapschuur	Meijenburg	15 02 1721	23 07 1721	Matroos	Overleden Meijenburg

NAAM	VOORNAAM	AFKOMST	SCHIP	DATUM IN DIENST	DATUM UIT DIENST	FUNCTIE	REDEN UIT DIENST
Barremaker	Jacob	Lissewege	Bodtland	19 08 1779	00 00 1783	Soldaat	Gerepatr. Met Vreeburg
de Laver	Pieter	Liswege	Rotterdam	03 03 1722	16 06 1722	Matroos	Overleden na schipbreuk in de Tafelbaai
Dubbels*	Jan	Liswegen	Herstel de Leeuw	23 04 1722	15 11 1724	Matroos	Aan Kaap op Huis ten Donk/ Overleden Batavia
Gijserinck*	Philip	Liswegen	Spanbroek	05 01 1677	?	Soldaat	?
Janse*	Lourens	Liswegen	Assendelft	27 04 1704	17 08 1707	Soldaat	Overleden Japan
Liece*	Pieter	Liswegen	Lekkerland	10 0 9 1750	29 05 1751	Matroos	Overleden Batavia
Louverne*	Johannes	Liswegen	Rhoon	09 04 1753	26 12 1759	Soldaat	Overleden Banda eilanden
Luijks	Pieter Johannes	Lissegewegen	Hof ter Linden	13 03 1778	15 07 1779	Soldaat	Overleden Batavia
Odrij*	Guillihmus Josephus	Leswegen	Hof ter Linden	13 03 1778	02 09 1779	Soldaat	Overleden Batavia
Palet*	Jan	Liswegen	Steenhoven	24 11 1719	19 09 1723	Soldaat	Aan kaap op Bleyenburgh/ Overleden Colombo
van den Broeck*	Cornelis	Liswege	Vrijheid	03 09 1685	?	?	?
Vermouuw*	Lenaert	Liswege	Schoonewal	03 01 1704	15 11 1732	Soldaat	Overleden Batavia
Vinne*	Lourens	Liswege	Rotterdam	03 03 1722	16 06 1722	?	Overleden na schipbreuk in de Tafelbaai
Wijtgeer	Jan	Liswege	Raadhuis van Middelburg	16 04 1720	21 08 1721	Soldaat	Gerepatr. met Lichtenburg
de Zaan*	Jan Babtist	Oostkerke	Oostkapelle	12 09 1768	27 12 1768	Soldaat	overleden op Oostkapelle
Drere (Dereve)	Bernardus Carolus	Oostkerken	Vlissingen	23 02 1720	25 12 1720	Matroos	Overleden op repatr. Met Huis ter Meyen (v 06 11 1720)

NAAM	VOORNAAM	AFKOMST	SCHIP	DATUM IN DIENST	DATUM UIT DIENST	FUNCTIE	REDEN UIT DIENST
Kallewaart*	Joseph	oostkerke vlanderen	Blijdorp	26 0 3 1767	18 01 1768	Wagenmaker	Aan Kaap op Erfprinses/ Overleden Batavia
Passette*	Urbanus	Oostkenee	Karthago	03 05 1693	?	Matroos	?
Perset*	Urbanus	Oostkerk	Meijenburg	28 01 1717	04 07 1723	Matroos	Gerepatr. met Prattenburg
Perset*	Herbanus (Urbanus)	Oostkerck	Doornik	16 04 1720	13 12 1722	Matroos	Overleden op Doornik
Tijbailt	Jan	Ooskercke	Prins Willem Hendrik	13 04 1675	?	Soldaat	?
Van Loo	Jan	Oostkerck bij sluijs	Raadhuis van Middelburg	16 04 1720	13 12 1722	Jongmatroos tot soldaat	Aan Kaap op Heinekenssand/ Overleden Batavia
Vervaeq*	Jaecq	Oostkerke	Karthago	03 06 1695	?	?	?
Viane	Nicolaes	Oostkerke	Kattendijke	17 07 1767	12 03 1768	Matroos	Overleden Batavia
Willemse*	Vincent	Oostkercke	Burcht van Leiden	14 12 1682	?	Bootsman	?
Carre*	Johannes	Ramschappelle	t Vaderland Getrouw	31 01 1711	21 04 1712	Soldaat	Overleden Batavia
Ceekart	Pieter	Ramscapelle	Zuid Bevelandt	01 07 1681	?	Adelborst	
de Vlieger	Philipp	Ramscapelle	Huisduinen	08 08 1791	?	Soldaat	?
du Four	Poulus	Ramscapelle	Zuid Bevelandt	01 07 1681	?	soldaat	
Eeckaert	Pieter	Ramskapelle	Westhoven	02 06 1699	?	Matroos	?
Eeckaert	Pieter	Ramscapelle	Westhoven	08 06 1710	23 11 1713	Soldaat	Aan Kaap op Korsloof/ Overleden Batavia
Geldolf	Jan	Ramskapelle noorde uijt	Siriansland	04 06 1692	?	Soldaat	?

NAAM	VOORNAAM	AFKOMST	SCHIP	DATUM IN DIENST	DATUM UIT DIENST	FUNCTIE	REDEN UIT DIENST
Bergerem	Cornelis	Westcappelle in vlaanderen	Barbara Theodora	14 12 1768	21 11 1720	Soldaat	Overleden Batavia
Bijl	Johannes	Westcappel in vlaender	Torenvliet	08 03 1757	03 05 1757	Matroos	Overleden op Torenvliet
Bogaart*	Johannis	Westcappel in vlaanderen	Visvliet	25 07 1753	31 08 1759	Soldaat	Overleden Batavia
Brosé*	Pieter	Westcappellen in vlaanderen	Noordbeek	19 07 1778	01 02 1780	Soldaat	Overleden Batavia
Burrij*	Pieter Cornelisse	Westcappel in vlaanderen	Velsen	14 04 1762	29 11 1762	Scheeps- onder-timmerman	Overleden Batavia
Cattaert	Louis	Westcappelle in vlaanderen	Alblasserdam	24 10 1789	04 09 1794	Slotenmaker	Overleden Batavia
de Smit	Johannes	Westcappelle in vlaanderen	Baarzande	08 03 1757	11 03 1760	Hoogoper	Aan kaap op Buitenzorg/ Overleden Colombo
Evaart*	Pieter	Westcappelle in vlaanderen	Parel	12 12 1784	00 00 1796	Soldaat	Laatste vermelding
Outerlo*	Pieter Johannes	Westcappelle in vlaanderen	Hof ter Linden	13 03 1778	17 01 1779	Hoogoper	Overleden Batavia
Tavernier	Guiljame	Westcappel bij Brugge	María Adriana	11 05 1731	12 09 1736	Soldaat	Overleden Colombo